

залучення мультидисциплінарної команди) : відділ мобільної паліативної допомоги, відділ мобільної респіраторної підтримки, кабінет лікування хронічного болю та паліативної допомоги, та забезпечувати умови вільного доступу до приміщень та їх використання для маломобільних осіб.

Слід зазначити, що важливою складовою паліативної допомоги все більш стає соціальна складова. Це переконливо відображено у Державному стандарті паліативного догляду (2016 р.), що застосовується для організації надання цієї послуги паліативним хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги; а також для моніторингу й контролю за якістю надання цієї послуги.

Таким чином, щоб служба паліативної допомоги в Україні почала активно розвиватися, було ухвалено нормативно-правові документи, які сприяють цьому розвитку нині і в найближчій перспективі. Але залишаються не до кінця врегульованими питання взаємодії між медичними та соціальними закладами, питання реалізації міжнародних стандартів і практик в Україні. Тому подальше вдосконалення і розширення нормативної бази з питань паліативної допомоги є і залишатиметься актуальним завданням.

Список використаних джерел:

- 1.Державний стандарт паліативного догляду: наказ Міністерства соціальної політики України від 29.01.2016 р. № 58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-16>.
- 2.Порядок надання паліативної допомоги: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04.06.2020 № 1308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0609-20>.
- 3.Савка Г. В. Стан, проблеми і перспективи впровадження паліативної та хоспісної допомоги в Україні. *Медсестринство*. 2019. № 2. С. 26-30.

Олександра Коржова

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
КЗ «ХГПА» Харківської обласної ради
Харків*

**ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ ДЕННОГО ВІДДІЛЕННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ**

Автор статті акцентує увагу на основних напрямках діяльності фахівців із соціальної роботи в денних відділеннях територіальних центрів соціального обслуговування. Проаналізовано ефективні практики та наведено статистичні дані, що підкреслюють важливість індивідуального підходу до клієнтів. У роботі також висвітлено погляди авторитетних науковців щодо соціальних послуг та результативності роботи центрів. Окрім цього, визначено ключові чинники ефективності та окреслено перспективи подальших досліджень у цій сфері.

Ключові слова: соціальна робота, територіальний центр, денне відділення, соціальні послуги, фахівець із соціальної роботи, вразливі групи.

Постановка проблеми

Соціальна робота в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності потребує інноваційних підходів. Особливу увагу варто приділити денним відділенням територіальних центрів, які забезпечують підтримку особам похилого віку, інвалідам та внутрішньо переміщеним особам.

Дослідження актуальності організації дозвілєвої діяльності є ключовим для підвищення ефективності соціальних послуг. Актуальність ефективної організації соціальної роботи, зокрема в контексті денного перебування вразливих категорій населення, є об'єктом глибоких досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Українські дослідники, зокрема І. Зязюн, Л. Мірошніченко, О. Безпалько, зосереджуються на питаннях сучасних підходів до соціальної допомоги та підготовки фахівців. Зарубіжні вчені, серед яких М. Payne, Е. Mathews, Р. Adams, наголошують на соціальній роботі як міждисциплінарній практиці.

Як зазначає відомий дослідник соціальної політики Я. Ж. Ковальчук, «ефективна соціальна робота можлива лише за умови глибокого розуміння потреб людини та контексту, в якому вона живе» [1, с. 45]. У нинішніх умовах соціально-економічної нестабільності та воєнних викликів зростає навантаження на систему соціального захисту. Зокрема, територіальні центри забезпечують підтримку вразливим категоріям населення, таким як люди похилого віку, особи з інвалідністю та внутрішньо переміщені особи (ВПО).

Дослідження ефективності організації соціальної роботи у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Балаклійської міської ради Харківської області спрямоване на

вивчення впливу різних напрямів соціальної підтримки на вразливі категорії населення, а також на оцінку результативності надання соціальних послуг, зокрема для осіб похилого віку, людей з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Таблиця 1

Загальні дані про клієнтів денного відділення Балаклійського територіально центру соціального обслуговування станом на I квартал 2025 року

Показник	Кількість осіб	% від загальної кількості
Загальна кількість клієнтів	97	100%
Особи похилого віку (65+)	80	82%
Особи з інвалідністю	17	18%
Одинокі особи	5	5%
ВПО	12	12%
Проживають у сільській місцевості	3	3%

Одним із головних напрямків дослідження стало вивчення ефективності організації дозвілєвої, просвітницької та реабілітаційної діяльності. Виявлено, що основною метою цих заходів є запобігання соціальній ізоляції та покращення емоційного стану клієнтів, що підтверджується результатами соціологічних опитувань та аналізом участі клієнтів у діяльності центрів.

Метою дослідження є аналіз та оцінка ефективності методів дозвілєвої діяльності, що застосовуються в територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Балаклійської міської ради Харківської області, та їх вплив на соціальну активність і якість життя людей похилого віку.

Завданнями дослідження є:

1. Вивчення існуючих форм дозвілєвої діяльності в центрі.
2. Оцінка впливу цих заходів на соціальну активність підопічних.
3. Розробка рекомендацій щодо покращення дозвілєвих програм.

Вивчення дозвілєвої діяльності в територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Балаклійської міської ради Харківської області проводилось шляхом аналізу внутрішньої документації, спостережень, а також структурованих бесід з персоналом і підопічними. Основна мета цього етапу – з'ясувати, які саме форми дозвілля

використовуються в практичній роботі центру, як часто проводяться заходи, хто є їх ініціатором і наскільки активно залучені літні люди.

**Основні форми дозвілєвої діяльності Територіального центру
соціального обслуговування (надання соціальних послуг)
Балаклійської міської ради Харківської області станом**

Форма дозвілєвої діяльності	Опис	Періодичність	Кількість учасників станом на 02.11.2024	Кількість учасників станом на 02.04.2025	Місце проведення
Арт-терапевтичні заняття	Майстер-класи з малювання, декоративного мистецтва	1 раз на тиждень	-	10 осіб	Спеціально облаштована кімната для творчості
Культурно-освітні заходи	Тематичні вечори (День вишиванки, свята весни, народні свята)	Залежно від заходу	-	Змінно (до 60 осіб)	актова зала, місцеві заклади
	Екскурсії до музеїв	1 раз на місяць	Змінно	Змінно	Музеї
Гурткова робота	«Літературна вітальня» – спільне читання віршів і обговорення книг	1 рази на місяць	10 осіб	18 осіб	Зал для зборів, бібліотека
	«Палітра ідей» – заняття з в'язання, бісероплетіння, вишивки	1 раз на тиждень	-	10 осіб	спеціалізована кімната
	Клуб «Натхнення» – місце для спілкування, де підопічні діляться досвідом	1 раз на тиждень	15 осіб	30 осіб	Кімната для зустрічей та спілкування
	Клуб «Криниця душі» – співи	1 раз на тиждень	3 осіб	8 осіб	Кімната для зустрічей та спілкування
	«Цифрова грамотність»	2 рази на тиждень	За необхідністю	15 осіб	Кімната для зустрічей та спілкування
Фізкультурно-оздоровча	Гімнастика для людей похилого віку	2 рази на тиждень	8 осіб	28 осіб	тренажерна зала

	Рухливі ігри, танці, скандинавська ходьба (в теплу пору року)	2 рази на тиждень	3 особи	12 осіб	Вулиця, парк, спортивний майданчик
Психологічна підтримка і музикотерапія	Проведення тренінгів, бесід із психологом	За потребою	30 осіб	60 осіб	Кімната для консультацій
	Прослуховування класичної та народної музики в терапевтичних цілях	1 раз на тиждень	10 осіб	10 осіб	Актова зала, кімната для релаксації

Заходи планувалися спільно з підопічними, що дозволило враховувати їхні вподобання. Використовувалися ресурси громади: бібліотеки, Будинок культури, молодіжні волонтерські ініціативи. Активно залучалися соціальні працівники, психологи, а також запрошені майстри.

Впроваджені в територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Балаклійської міської ради Харківської області форми дозвілєвої діяльності відзначаються різноманітністю, системністю та орієнтацією на потреби клієнтів. Особлива увага приділялась розвитку творчості, збереженню ментального і фізичного здоров'я, а також створенню сприятливого соціального клімату.

Результати дослідження

Дослідження проведено на базі Балаклійського територіального центру (Харківська область). Використано змішані методи: анкетування, шкалювання за Лікертом, інтерв'ю та спостереження.

1.Анкетування 97 підопічних (вік 60–80 років), які перебували на обліку в центрі і тих, хто вперше став на облік до територіального центру до початку та після 4 місяців участі в заходах .

2.Шкалювання за методикою Лікерта – для визначення змін у соціальній активності, рівні задоволеності життям, відчутті самотності та настрої.

3.Напівструктуровані інтерв'ю з 10 учасниками та 5 соціальними працівниками – для якісного аналізу змін.

4.Спостереження за участю у гуртках і заходах.

Таблиця 3

Ключові показники та їх зміни

Показник	До участі (%)	Після 4 міс. (%)	Δ Зміна
----------	---------------	------------------	---------

Відчуття самотності (часто/постійно)	62%	24%	–38%
Активність у соціальних контактах	36%	78%	+42%
Настрій (оцінено як «переважно позитивний»)	44%	72%	+28%
Задоволеність життям (високий рівень)	38%	66%	+28%
Участь у нових ініціативах або волонтерстві	10%	30%	+20%

Регулярна участь у спільних заходах дала змогу підопічним налагодити нові соціальні зв'язки та відчутти приналежність до спільноти.

Заняття з арт-терапії, майстер-класи та вечори зустрічей мають стабілізуючий вплив на психоемоційний стан учасників.

У відповідях часто згадувалося «покращення настрою», «радість від спілкування», «відчуття потреби».

Деякі учасники почали самостійно пропонувати теми заходів, організовувати міні-гуртки («Палітра ідей» – заняття з в'язання, бісероплетіння, вишивки, «Цифрова грамотність», Майстер-класи з малювання, декоративного мистецтва, тематичні вечори).

У трьох випадках респонденти долучилися до громадських ініціатив громади.

Учасники програм з гімнастики та ходьби вказували на покращення сну, зниження тривожності та більшу витривалість.

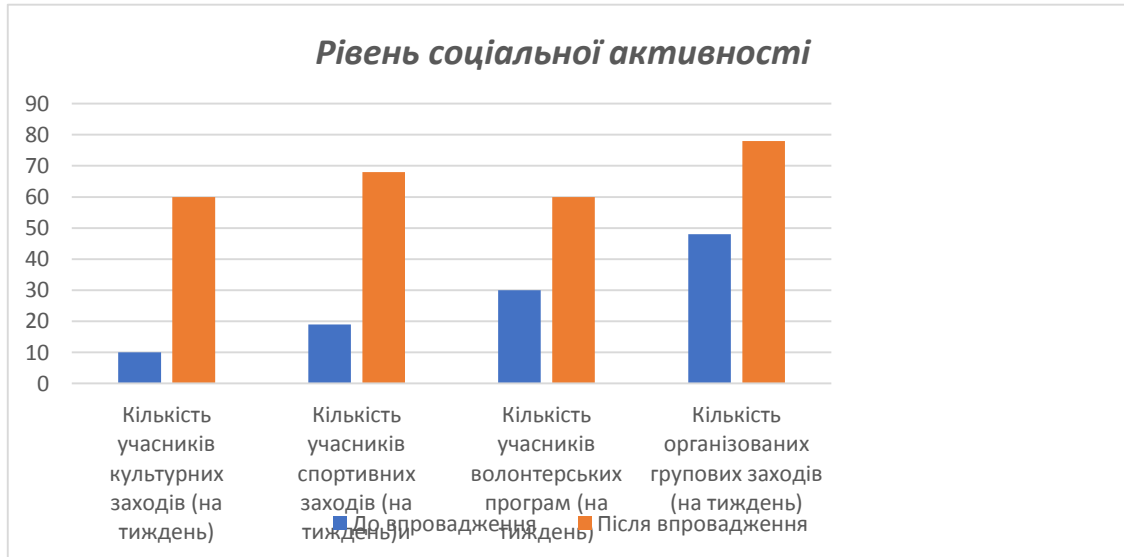
Таблиця 4

Графік змін в оцінках емоційного стану (за шкалою від 1 до 5)

Етап оцінки	Середній бал
До заходів	2,7
Через 2 місяці	3,6
Через 4 місяці	4,1

Дозвіллева діяльність у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Балаклійської міської ради Харківської області має системний і позитивний вплив на підопічних. Вона не тільки зменшує ізоляцію та покращує емоційний фон, але й сприяє формуванню нових життєвих цілей, підтримці фізичного здоров'я та соціальній активності.

Діаграма 1 *Зміна рівня соціальної активності*

За період впровадження програм соціальна активність підопічних територіального центру значно зросла. Кількість учасників різноманітних заходів (культурних, спортивних, волонтерських) збільшилася. Зростання рівня фізичної активності вказує на покращення загального фізичного стану підопічних. Загалом, впровадження дозвіллевих програм значно покращило соціальну інтеграцію, емоційне та фізичне здоров'я підопічних, сприяючи їх більш активній участі в громадському житті.

За результатами анкетування та спостережень, близько 72% осіб, що брали участь у заходах, відзначили покращення емоційного стану. Програми арттерапії та танцювальні вечори здоров'я стали важливими інструментами для підтримки фізичного та психоемоційного благополуччя осіб похилого віку, що має особливе значення в умовах стресу, викликаного соціальними змінами.

У ході дослідження було встановлено, що активна участь клієнтів у спільній діяльності, зокрема в гуртках, клубах за інтересами, сприяє зниженню рівня соціальної ізоляції. Позитивна динаміка спостерігалася також у випадках запровадження програм міжвідомчої співпраці – із центрами ПМСД, місцевими радами, волонтерськими організаціями.

Американський дослідник М. Рауне зазначає, що *«соціальна робота ефективна там, де вона поєднує індивідуальну допомогу з розвитком*

локальної громади» [3, р. 112]. Цей підхід дедалі активніше застосовується і в українському контексті.

Висновки та перспективи

1. Дозвіллєві програми мають позитивний вплив на соціальну інтеграцію та психоемоційний стан клієнтів.

2. Необхідно розробити критерії оцінки якості послуг та впровадити цифрові інструменти моніторингу.

3. Перспективи досліджень: вивчення міжвідомчої взаємодії та програм підтримки працівників.

Ефективність роботи фахівців із соціальної роботи в денному відділенні територіальних центрів визначається рядом факторів, зокрема професійною підготовкою, міждисциплінарною взаємодією та здатністю адаптуватися до змінюваних умов. Активне залучення клієнтів до спільних заходів, підтримка їх гідності та участь у житті громади сприяють не лише підвищенню якості життя, а й зміцненню соціальної згуртованості. У подальших дослідженнях важливо зосередитися на покращенні цифрових інструментів моніторингу, удосконаленні критеріїв оцінки якості соціальних послуг та розвитку програм підтримки працівників.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Я. Ж. Соціальна робота в умовах змін: проблеми і шляхи вирішення. – К.: Соцініціатива, 2022. – 152 с.
2. Міністерство соціальної політики України. Аналітична довідка про діяльність ТЦСО у 2024 р. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 08.04.2025).
3. Payne M. Modern Social Work Theory. – London: Red Globe Press, 2021. – 302 р.
4. Ярошенко О. Психосоціальний супровід у територіальних центрах: виклики сьогодення // Соціальний працівник. – 2023. – № 3. – С. 85–92.

Валентина КОСТИНА

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки,

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,

м. Харків,

Олена ШОПІНА